

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ
ЗБОРНИК

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE DE L'ACADEMIE POUR L'ETUDE
DU KOSOVO ET METOHIJA

RECUEIL DU KOSOVO ET METOHIJA

9

REDACTEUR DRAGAN VOJVODIĆ

BELGRADE 2022

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
АКАДЕМИЈСКИ ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ ЗБОРНИК

9

УРЕДНИК ДРАГАН ВОЈВОДИЋ

БЕОГРАД 2022

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИЈСКОГ ОДБОРА

ГОЈКО СУБОТИЋ
МИХАИЛО ВОЈВОДИЋ
ДРАГАН ВОЈВОДИЋ, уредник
РАДА СТИЈОВИЋ, секретар
КОСТА ЧАВОШКИ
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
РАДИВОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ
МИЛОМИР СТЕПИЋ

Примљено на I електронском скупу Одељења историјских наука
18–21. јула 2023. године

НА ПРЕДЊОЈ СТРАНИ КОРИЦА:
АМБЛЕМ – ГРАЧАНИЧКА ЦРКВА У РУЦИ
КТИТОРА КРАЉА МИЛУТИНА СА ФРЕСКЕ У
ГРАЧАНИЦИ, 1321. ГОДИНА – НИКОЛА ДУДИЋ
ТЕКСТ – ДРАГОМИР ТОДОРОВИЋ

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-284X

ЛЕКТОР И КОРЕКТОР: ЈОВАНА ШЋЕПОВИЋ

ПРЕВОД НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК: МИЉАНА ПРОТИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: НИКОЛА СТЕВАНОВИЋ

КОМПЈУТЕРСКА ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ: ДАВОР ПАЛЧИЋ

ШТАМПА: ПЛАНЕТА ПРИНТ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 300 ПРИМЕРАКА

ШТАМПАЊЕ ЗАВРШЕНО 2023. ГОДИНЕ



САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Таџјана Сџародубцев</i>	Призори Преображења Христовог у Призренском јеванђељу	1
<i>Tatjana Starodubcev</i>	Transfiguration Scenes in the Prizren Gospel	31
<i>Зоран Ранковић</i>	О неким фонолошко-фонетским и морфолошким особинама рукописног минеја РС 5 Народне библиотеке Србије	35
<i>Zoran Ranković</i>	Some Phonological-phonetic and Morphological Characteristics of the Menaion MS RS 5 from the National Library of Serbia	46
<i>Марка Томић</i>	Неколико до сада неидентификованих сцена грачаничког менолога	47
<i>Marka Tomić</i>	A Few Heretofore Unidentified Scenes in the Gračanica Menologion . . .	77
<i>Tatjana Katić</i>	On the Origin of Konstantin Mihailović, Author of the <i>Turkish Chronicle</i>	81
<i>Таџјана Каџић</i>	О пореклу Константина Михаиловића, аутора <i>Турске хронике</i> . . .	94
<i>Лазар Љубић</i>	Српски патријарси светитељи XVII столећа	97
<i>Lazar Ljubić</i>	Serbian Patriarchs Saints of the Seventeenth Century	125
<i>Урош Шешум</i>	„О свештенству призренском варошком и сеоском“ свештеника Милоша Велимировића	127
<i>Uroš Šešum</i>	On the Urban and Rural Clergy of Prizren by Miloš Velimirović . . .	135
<i>Драган Војводић</i> <i>Ивана Женарју Рајовић</i>	Живопис Пећке патријаршије из 1875. године	137
<i>Dragan Vojvodić</i> <i>Ivana Ženarju Rajović</i>	The Paintings of the Patriarchate of Peć Monastery from 1875	163
<i>Милун Сџијовић</i>	Прилог односима у Призренској богословији уочи ослобођења Старе Србије	167
<i>Milun Stijović</i>	The Relations in the Prizren Seminary on the Eve of the Liberation of Old Serbia: a Contribution	195

<i>Радивоје Младеновић</i>	Говор Призренског Подгора у метохијско-северношарпланинском микроконтинууму	197
<i>Radivoje Mladenović</i>	The Vernacular of the Prizren Podgor within the Metohija-north Šara Microcontinuum	230
<i>Тања Милосављевић</i>	Лингвокултурне специфичности тематске групе 'тканине' у српском призренском говору	231
<i>Tanja Milosavljević</i>	The Linguacultural Specificities of the Thematic Group of 'Cloth' in the Serbian Vernacular of Prizren	249
<i>Татијана Трајковић</i>	Вокални систем говора косовскокаменичког краја	251
<i>Tatjana Trajković</i>	Vocal System of the Vernacular of the Kosovska Kamenica Region	275
<i>Марија Јефтимијевић</i> <i>Михајловић</i>	Повест о клобучком диздару Асану Бегенишићу (Данак у крви као књижевни мотив у роману <i>Клобук</i> Петра Сарића)	277
<i>Marija Jeftimjević</i> <i>Mihajlović</i>	The Story of Klobuk Dizdar Asan Begenišić. Blood Tax as a Literary Motif in the Novel <i>Klobuk</i> by Petar Sarić	289
<i>Јово Медојевић</i> <i>Саша Милосављевић</i>	Антропогеографски процеси на територији Сиринићке жупе	291
<i>Jovo Medojević</i> <i>Saša Milosavljević</i>	Anthropogeographic Processes in the Territory of the Sirinić Župa	311

ПРИКАЗИ КЊИГА

	Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије, главни уредник З. Кнежевић, уредници Р. Младеновић, П. Пипер, Београд – Косовска Митровица, 2021 (<i>Недељко Богдановић</i>)	315
	Пола века Универзитета у Приштини: сложеност трајања, уредник Ј. Базић, Косовска Митровица 2021 (<i>Јелена Павличић Шарић</i>)	321

„О СВЕШТЕНСТВУ ПРИЗРЕНСКОМ ВАРОШКОМ И СЕОСКОМ“ СВЕШТЕНИКА МИЛОША ВЕЛИМИРОВИЋА*

УРОШ ШЕШУМ**

УДК 271.222(497.115)-722.5:091"18"

Рад представља приређен рукопис протојереја Милоша Велимировића који се чува у Архиву САНУ, а у коме је аутор по сећању дао казивање дугогодишњег призренског свештеника Василија Подгоричанина о рашко-призренским митрополитима и парохијским свештеницима Горе, Сирињића и Средачке жупе. Без научног апарата рукопис не доноси нарочиту корист науци, стога је одлучено да се искористи како би се путем критичког апарата сабрала сва досадашња сазнања која пружају извори и литература о свештенству овог дела Старе Србије у првих седам деценија 19. века и створила основа за даља истраживања.

Кључне речи: Стара Србија, Рашко-призренска митрополија, Призрен, Метоксија, Гора, Сирињић, Средска

У Архиву Српске академије наука и уметности, у Историјској збирци, под сигнатуром 14. 220 налази се рукописна заоставштина свештеника Милоша Велимировића. У неколико краћих и дужих састава, које је по свој прилици намеравао да објави, Велимировић је оставио грађу за изучавање Старе Србије, Полимља, Зете и данашње Северне Албаније.

Родом из села Краље у Васојевићима (1848), М. Велимировић се у младости школовао у манастирима Ђурђеви ступови, Високи Дечани и у Пећи, да би последње године шесте деценије 19. века школовање продужио на Београдској богословији. Након завршене Богословије, био је учитељ српске школе у Скадру до 1874, али је тада овај град и Османско царство напустио и постао, прво, привремени учитељ у Србији, а након рукоположења 1878. и свештеник. Парох, а потом и окружни прота у Пироту, био је 25 година (1886–1911), а последњих десет година живота (1911–1921) парох београдске савиначке парохије. Завичај и места у којима

* Реализацију овог истраживања финансијски је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у склопу финансирања научно-истраживачког рада на Универзитету у

Београду – Филозофском факултету (број уговора 451–03–68/2022–14/200163).

** Филозофски факултет, Универзитет у Београду, uros.sesum@f.bg.ac.rs

је живео у детињству и младости обишао је само једном након 1874, током 1909, када га је тадашњи председник српске владе Стојан Новаковић послао да испита расположење локалног живља према младотурском режиму.

Крајем 19. и почетком 20. века знање о географији и историји области у којима је Велимировић живео и деловао било је оскудно, а пробудено интересовање српске дипломатије, али и историографије и антропогеографије о овим крајевима недовољно образовани мештани нису могли да задовоље на прави начин. Један од ретких образованих Срба који је добро познавао поменути простор, посебно за Србе готово неприступачну околину Ђаковице, био је прота Милош.¹ У жељи да упозна српску јавност и науку са прошлошћу, географијом, обичајима и етничким, политичким и верским приликама Метохије, Полимља и Скадарске Малесије Велимировић је од краја 19. века објавио неколико текстова у часописима и дневној штампи. Захваљујући великој радозналости и доброј меморији М. Велимировић је у својим текстовима оставио обиље корисних података науци. Међутим, упркос труду да своје радове у часописима саобрази структури научних студија прота у томе није успевао, те је често напуштао фокус и одавао се опширним дигресијама, заборављајући понекад да се врати на тему.²

Иако „без реда и системе“ Велимировићеви текстови су више него корисни, мада су често употребљиви само уз консултовање других савремених извора. Текст који се приређује заправо представља накнадно, према сећању записано казивање призренског свештеника Василија Подгоричанина Велимировићу. Велимировић је Стару Србију напустио седамдесетих година, те се разговор тадашњег и потоњег свештеника могао одиграти најкасније шездесетих или почетком седамдесетих година 19. века. Приређивани рукопис настао је вероватно крајем 19. или почетком 20. века, дакле неколико деценија након разговора са информатором. Кроз анегдоте које је чуо од попа Василија Велимировић је покушао да представи рашко-призренске митрополите и призренске и свештенике Средске, Сиринића и Горе из првих шест деценија 19. века. Скуп анегдота о митрополитима и свештеницима из 19. века сам по себи не доноси много користи сазнањима о тадашњем духовном животу православних метохијских Срба, међутим, уз критички апарат снабдевен подацима из савремених документарних извора, записа и натписа и локалних традиција које су крајем 19. и почетком 20. века прикупили Пантелија Срећковић, Ми-

¹ У заоставштини Љубомира Ковачевића, која се чува у Државном архиву Србије налази се неколико писама Велимировића Ковачевићу. У њима је прота обавештавао професора о топонимији, путним правцима и остацима старина у Метохији. Преписка је, по свој прилици, била мотивисана Ковачевићевом жељом да убицира

путне правце, места и потесе који су се помињали у средњовековним изворима.

² Биографију са референцама које се одnose на живот и карактеристике дела М. Велимировића видети у: *Подрима, из сјиса њројте Милоша Велимировића*, приредно У. Шешум, Мешовита грађа 41 (2020), 128–132.

лош Милојевић, Милојко Веселиновић, Јован Хаџивасиљевић, Љубомир Стојановић и Петар Костић, те литературе, текст Милоша Велимировића може послужити као користан извор за изучавање историје Рашко-призренске митрополије и процеса исламизације у Гори, али и за антрополошка и социолошка истраживања.

*

Рукопис који се приређује заведен је под сигнатуром 12 220/I-12 у оквиру поменуте целине у Историјској збирци Архива САНУ. Настао је нешто пре 9. септембра 1895, када је преминуо рашко-призренски митрополит Мелетије, будући да се он у тексту помиње као жив. Велимировићев приређивани рукопис написан је на три стране и нумерисан арапским бројевима у горњем десном углу. Приликом приређивања правописним интервенцијама се приступало само код писања властитих именица малим словом или присвојних придева великим, те приликом навођења текста у наводницима. Само у једном случају, предугачка реченица, која је због изостанка знакова интерпункције била тешко разумљива, подељена је на две уношењем тачке.

О СВЕШТЕНСТВУ ПРИЗРЕНСКОМ ВАРОШКОМ И СЕОСКОМ

У Призрену био је свештеник поп Васа, он је могао имати око 100 година, те због своје дубоке старости није служио за дуго, а био је и обневидио и остао без зуба. Овај поп Васа на неколико година пред своју смрт добио је и треће зубе ситне и бијела као манистра,³ а добио је и вид, али ипак није могао да служи; он је био жива историја догађаја из његовог живота и умрео је око 1873. г.⁴ Поп Васа имао је три сина

³ Ђинђува, перла, бисер (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 12, Београд 1984, 95). У овом случају свакако у последњем значењу.

⁴ Реч је о свештенику Василију Васи Подгоричанину. Отац овог свештеника, Неша доселио се око 1816. из Подгорице у Призрен и као пушкар, оружар, ступио у службу призренског Махмуд-паше Ротула. Захваљујући свом утицају на тадашњег рашко-призренског митрополита Захарија и пашу, Неша је успео да његов син буде око 1820–1822. рукоположен за свештеника и постављен за пароха горњесрбичке парохије. Доцније је Василије постао призренски парох и економ рашко-призренског митрополита. Према Петру Костићу важио је за „скутоношу“, а по Пантелији Срећковићу био

је главни шпијун фанариотских владика. Иначе, Костић и Срећковић, нерасположени према свештенику Василију, вероватно услед свог негативног става према владци Мелетију, пропустили су да напомену да је имао економски чин, који стоји уз његово име на листи претплатника књиге Серафима Ристића *Плач Сјџаре Србије*. Поп Василије доживео је дубоку старост и преминуо, према Петру Костићу, шездесетих година 19. века. Година коју даје Велимировић је вероватнија, јер је он до 1873. боравио у Скадру, те је могао сазнати за смрт призренског свештеника. У прилог познијој години смрти попа Василија иде чињеница да Милош Милојевић, који је у Призрену боравио 1870. и био у блиским односима са његовим сином, не помиње попа Василија као покојног. П.

попа Косту,⁵ попа Јована⁶ и Лазу,⁷ па када је поп Коста постао удовац он се по удаји своје кћери Султане закалуђери у Дечани и био је један од чувених калуђера дечански познат по имену свом „Дели Костадин“. Овај поп Васа једном приликом испричао ми је како је познавао и митрополита пазарско-призренског Јоаникија који је и умро у Призрену, а њега да је произвео за свештеника митрополит Хаџи Зарија Дечанац, последице кога били су митрополити призренски Грци: Ананије, Герман, Игњатије,

Костић, *Црквени животи православних Срба у Призрену и његовој околини у 19. веку (са усвојенима њисца)*, Београд 1928, 29, 58–59; П. Срећковић, *Владике фанариоџи Рашко-џизренске епархије од 1818–1854. год. по неиздајим документима*, Београд 1881, 31; М. Милојевић, *Путојис дела Праве (Сџаре) Србије*, књ. 3, Београд 1874, 191–192.

⁵ Поп Коста је после смрти оца попа Василија постао призренски парох, а једно време и парох Љубижде. Према Петру Костићу, као мирског свештеника нису га красиле свештеничке и хришћанске врлине. Када је обудовео постао је дечански калуђер. Због одважности и храбрости, ношења и коришћења оружја, носио је надимак Дели Костадин. Велимировић, *Подрима*, 148.

⁶ Поп Јован се у изворима и литератури јавља под презименом Поповић, Васић, Васиљевић, Поп-Васиљевић, и једном, вероватно грешком, као Петровић. Рођен је између 1831. и 1834. у Призрену, где је завршио основну школу. Био је бакалин, а након што је банкротирао, владика Мелетије га је рукоположио за свештеника 1861. године. Често се неприлично понашао у Призрену с обзиром на свој позив, али је показао и приличну храброст и патриотизам. Године 1871. омогућио је спасавање једне девојке коју су отели Арбанаси, а вршио је и преписку са Јованом Ристићем и митрополитом Михаилом. Након гушења Призренске лиге оклеветан је од локалних Срба због личних размирица код Деревеш-паше и протеран из Турске. Прво је отишао у Подгорицу, очево место рођења, а одатле у Србију, где је прво добио парохију у селу Србвлаху, а потом у Црнајки у Неготинској епархији, у којој је био парох и 1914. године. Био је главни информатор Милоша С. Милојевића током његовог путовања по Метохији 1870. године и главни кривац за фалсификате

натписа и нетачне информације о остацима старина које је овај дао у свом путопису. Због тога, али и због свог држања у сукобу призренских Срба и Цинцара око цркве Светог Спаса у Призрену дошао је у сукоб са руским конзулом Иваном Степановићем Јастребовом и Петром Костићем, који су о њему оставили врло мало лепих речи. Милош Милојевић је пренео у трећој књизи свог путописа готово дневничку хронику догађаја у Призрену у вези са сукобом око цркве Светог Спаса између 1866. и 1875. попа Јована. *Календар са шемајизмом Краљевине Србије*, 1883, 78, *истио*, 1914, 165; Милојевић, *Путојис*, 194–229; И. Јастребов, *Сџара Србија и Албанија*, приредио Б. Челиковић, Београд 2018, 278; Костић, *Црквени животи*, 31–32; Ј. Хаџивасиљевић, *Покреј Срба и Бугара у Турској после српско џурских рајдова 1876–1878*, Браство 12–13 (1908), 234–239; ДАС, МПС-ц, 1886, Ф. 1, ред 19; *истио*, 1899, Ф. 6, ред 73.

⁷ Попа Лазу Петар Костић није поменио у својим делима о Призрену, иако је био његов млађи савременик. Поп Лазар се јавља под презименом Икономовић, Васиљевић, Поповић и Поп-Васиљевић. За време сукоба Срба и Цинцара око цркве Св. Спаса у Призрену боравио је у Цариграду као изасланик српске стране. Према Милојку Веселиновићу, који се приликом описа Лазаревог деловања позива на сазнања Петра Костића, доцније, за време Велике источне кризе Лазар је ушао у турску службу као доушник и нека врста полицајца. Ликвидирао га је један од локалних Арнаута у корист призренских Срба. Костић иначе у историји духовног живота Призрена и околине не спомиње Лазара, вероватно због његове негативне делатности и због начина на који је умро. М. Веселиновић, *Мелетије, митрополит рашко-џизренски и скендеријски (1854–1895)*, ГНЧ 22 (1903), 295–298.

Партеније и сада Мелентије,⁸ о којима је могао да прича многа чуда из њиховог деспотског понашања са свештенством и народом, а нарочито о Партенију⁹ о коме ми је испричао и ово: како су сви грчки митрополити с њима говорили турски па како је тада био умрео црногорски митрополит¹⁰ то је у Призрен био дошао неки Црногорац Иво да га Партеније запопи и донео собом препоруку на митрополита призренског те га је овај и запопио. Тога дана када је митрополит наредио да Иву запопи, дошло је много народа у цркву да гледа како ће се Црногорац да запопи и све је било у реду но када два свештеника приведоше пред митрополитом Иву на постриг трефила се нека мала погрешка када митрополит устаде са стола узме своју патерицу¹¹ и њоме нанишани на Иву као да је пушку узео а затим седе на сто опружи патерицу и преко ње одпочне превлачити руком као гудалом уз гусле и почне мрмљати „гирин-гију-гију-гу-гу-гу“ и викне љутито „Карадак“¹² само то зна“ тада код народа наступи општи смијех због чега многи богомољци изађоше из цркве, но у неко доба дошло је до споразума те тако митрополит Партеније запопи Иву. Па и мене је Партеније једном одгудио када сам пјевао на пијевницу мало брже, но он ме позове из олтара и каже ми: „поп Васо, јаваш бре, јаваш“¹³ ја тада поче развлачит певање, а он се опет указа на двери и отпоче подражавати гуслара онако исто као и са поп Ивом.¹⁴ Овај Партеније један пут је позвао и сеоске попове у Призрен па тако и попа Радоја из Беревца, попа Стојчу из Битине¹⁵ и попа Уроша из Севца којима је утрапио у руке неки псалтир да читају, поп Радоје нешто је прочитао, тада га дадне поп Стојчи те га и овај узме и загледа, па рече „Није мој па не знам из њега да читам“. Тада га пружи Урошу, али овај рече „Ич ми га не давај“ и не узме га ни у руке. Тада митрополит рече Урошу, како има ферман и како ће му узети петрахилъ, на шта му поп Урош одговори „Па овај исти па имам и неваља и остарао је и поцепан је па ми и треба нови да купујем“.¹⁶ Овај поп Урош

⁸ Митрополит Јоаникије је постао призренски митрополит 1780. или 1781, а од 1784. и рашки. У листи митрополита рашко-призренских и скендеријски који даје Велимировић недостаје митрополит Синексије (око 1838–1840), између Германа и Игњатија. Н. Радосављевић, *Црквене йриликe у Сїарој Србији од укидања йећке йаїријаришије до Велике исиочне кризе (1868–1878)*, in: *Исиорија и значај Призренске богословије*, ed. С. Недељковић, Ниш 2013, 16–25.

⁹ Партеније је био митрополит између 1849. и 1854. године. Радосављевић, *нав. дело*, 22–23.

¹⁰ Петар II Петровић Његош је преминуо 1851. године.

¹¹ Владичанско жезло.

¹² Karadağ – турски, у буквалном преводу Црно Брдо. Коришћено је као турски назив за Црну Гору, у овом случају Црногорца.

¹³ Полако.

¹⁴ Петар Костић је донео целу епизоду са подсмеванем владике Партенија гуслара и попу Васи за време богослужења. Костић, *Црквени живоић*, 17.

¹⁵ Поп Стојче Поповић је потицао из породице Поповића из Горње Битиње, која је Сирињићу давала свештенике сигурно од друге половине 18. века. Поп Урош, о коме ће напред бити речи био му је брат од стрица. Рукоположен је око 1839. на парохију села Штрпца у Сирињићу, а преминуо 1873. без мушког наследника, као и поп Урош.

¹⁶ Извесно најкасније крајем 18, а сигурно већ почетком 19. века, цела Сирињићка

био је велики шерет, и као такав био је познат цијелом Призрену па и Турцима и сматрали су га као шер будалу¹⁷ јер је он једном приликом рекао и самом паши призренском „Благо тебе пашо када ти нико не смије рећи да лажеш“.

У Горњој Битини био је неки поп Урош звани Ћоса, овај поп сем када се запопио није никада служио св. литургију, а народ је причешћивао причешћем од Великог четвртка, па ипак његаје сва Сиринићска жупа јако поштовала и нико се из његове парохије у његово доба није потурчио.¹⁸ Последњи свештеник из Горе био је Синадин из села Ловице у Сретачкој жупи, одакле је у Гори ишао преко Кабаша четири пута

жупа била је подељена на две парохије, чији су пароси били свештеници Крста и Арса из Горње Битиње. Поменути двојица су били блиски сродници – отац и син, браћа или браћа стричевићи. Старији, Крста, имао је већу парохију и био је у животу сигурно 1819. године. Поп Урош, син попа Арсе, пароха севачке парохије, рукоположен је за свештеника целог Сиринића још за очеве живота 1834, што имплицира да је до поменуте године Крста преминуо, те да у том тренутку није могла да се попуни друга сиринића парохија. Међутим, убрзо по смрти попа Арсе (после 1837, а пре 1840), Сиринића жупа подељена је на четири парохије, Севачку, попа Уроша, готовушку, попа Раде из Беревца – сина попа Крсте, штрбачку, попа Стојчета Поповића – брата од стрица попа Уроша, и четврту, извесног попа Раде. Поп Стојча и поп Урош нису имали синове, али се свештеничка лоза тиме није угасила. Попа Раду из Беревца наследио је син, поп Миленко, а њега Данило Илић, из исте породице. Попа Стојчета наследио је синовац, прота Стојан Поповић, а њега доцније, почетком 20. века, његов син Владимир и унук Стојко. Од краја 18. до средине 20. века ова породица давала је у континуитету свештенике Сиринићкој жупи. Костић, *Црквени животи*, 60–65; Срећковић, *нав. дело*, 3, 13–18, 22–23, 25, 33–34, 40; Јастребов, *Стара Србија и Албанија*, 217; Б. Јокановић, *Крстојом, њером и мачем, свештеништво у служби својем народу*, Цетиње 1999, 161–163.

¹⁷ Шер будала – онај који се прави будалом, шерет. На Косову и у Метохији има занчење шерета, оног који кроз шалу сме да каже врло озбиљне ствари, а због шеретлука му се праштају искази, чак и када

су увредљиви. P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, knj. 1, a-j, Zagreb 1971*, 3.

¹⁸ Велимировић је из казивања попа Василија Подгоричанина погрешно разумео да се радило о двојици свештеника по имену Урош, те да је један био из Севца, а други из Горње Битиње. Као што је дато у претходној напомени, заправо се ради о истом сиринићком свештенику који је у Горњој Битињи живео и био севачки парох. Урош је због ретке браде носио надимак Ћоса. Према Петру Костићу умро је 1851. и 1852. године, међутим, првопоменути година заправо представља последњи његов помен у изворима и литератури који су Костићу били познати. Наиме, Иван Степановић Јастребов упознао је попа Уроша у Битињи као стогодишњег старца, седамдесетих или осамдесетих година 19. века, те Костићев навод треба одбацити као грешку. Да је поп Урош био готово једва описмењен, те да је писао или нечитко или неразумљиво, сведочи писмо које му је 1847. послао рашко-призренски владика Игњатије. Владика му тражи да тескере о венчању, односно венчанице пише „људски“ и прети му да ће у противном „пишман бити“. Иначе је поменути митрополит често претио и опомињао попа Уроша због неизвршавања или кашњења у вршењу верских и фискалних обавеза. У дубокој старости поп Урош је изјавио Јастребову да је упркос својој неписмености успео да одржи православље у Сиринићу, те да је срећан што у тој области има више од једног свештеника. Костић, *Црквени животи*, 62; Срећковић, *нав. дело*, 22–23, 25, 28–34, 40; Јастребов, *Стара Србија и Албанија*, 217.

годишње на бесу Арнаута Кабашана коју је скупо плаћао. У Гори Синадин је вршио крштења, венчања и опијела све од један пут тако да је то важило за све случајеве до његова доласка.¹⁹ Послије овог Синадина нуђен је поп Јован родом Бјелопољац из Полимља који је поповао призренским Гогама преко 60 година да иде у Гору за свештеника али се није примио, што је жалио до своје смрти, за овог свештеника прича се да је живио око 110 година и да је из Бијелог Поља у Призрен дошао као свештеник!²⁰ Тако је најпослије поповао Брођанима у Гори Милош Брођанин, но он није кршћавао ни венчавао а ни опијевао већ је само причешћивао народ; његова се служба састојала у томе, и трајала је докле догори његова свијећа, а затим причешћивао је народ вином које је он доносио од куће и наливао у путир цркве брођанске²¹, а леб који је он такође доносио од куће давао је у име анафоре.²² Са смрћу овога Милоша

¹⁹ Према Петру Костићу поп Синадин је деловао у Гори од краја 18. века до тридесетих година 19. века. Сигурно је да је са осталим свештеницима из Призрена и околине 1818. служио на сахрани рашко-призренског митрополита Јоаникија. Да је поп Синадин из Локвице био последњи свештеник у Броду казивали су руском призренском конзулу Ивану Степановичу Јастребову сами Брођани, тада већ у исламу. Наглашавајући да је поменути свештеник био пијаница и да је у Брод долазио једном у години. Као свештеника који је у Броду служио и крштавао децу наводи га и Петар Костић на основу казивања својих исламизованих сродника у Броду. Према Костићу, Синадин је ишао у Гору преко Опоља једном годишње. Срећковић, *нав. дело*, 3; П. Костић, *Листини из даље и ближе прошлости*, приредили А. Новаков, У. Шешум, Нови Сад – Призрен, 2017, 120, 152, 283; Исти, *Црквени животи*, 10, 46–47; И. Јастребов, *Синан-џаша и Кукли-бег. Белешке из Сјара Србије њоводом књижнице проф. Срећковића*, ГСУД 43 (1876), 50; Исти, *Подаци за историју српске цркве из њуиничког записа*, Београд 1879, 141; Б. Нушић, *С. Косова на сиње море: белешке с џаша кроз Арбанасе 1894. године*, Коло, књ. 3/10 (1902) 723.

²⁰ Поп Јован Филотијевић био је родом из Бијелог Поља, те му одатле и надимак. Према сопственом запису доселио се у Призрен 1810, а свештеник у завичају био је још 1782. године. У Призрену је био парох цинцарске групе, а неко време, четрдесетих година 19. века, држао је и приватну школу. Преминуо је у дубокој

старости 1864. године; према традицији коју је забележио Петар Костић, живео је 120 година. Према казивању Брођана Јастребов је забележио да је митрополит Јанићије на тражење мештана Брода за њиховог свештеника одредио „попа из села Бјелопоља“, али да се он није примио за пароха. Јастребов је заменио варош за истоимено метохијско село. Јастребов, *Синан-џаша и Кукли-бег*, 50; Костић, *Црквени животи*, 27.

²¹ У Броду су, тада већ муслимански житељи памтили постојање три цркве: Св. Димитрија, Св. Пантелије и Св. Николе. Старији мештани сећали су се, према казивању Ивана Степановича Јастребова, да су првих година 19. века ишли на службу у последњу цркву са родитељима. Црква је разграђена 1861. године од самих мештана а на наговор представника локалних власти. Јастребов, *Синан-џаша*, 46; Исти, *Сјара Србија и Албанија*, 205–206; В. Трпић, [П. Костић], *Милош С. Милојевић у Призрену и његовој околини*, Београд 1880, 63–64; Исти, *Листини*, 151–152.

²² Према казивању Брођана по изостанку свештеника наставили су да славе крсну славу, те код рушевина цркве ломили славски колач и њиме и вином се причешћивали. Мештани су Јастребову говорили с великим поштовањем о старцу Максиму, који им је служио готово као свештеник, мада то није био. Готово је извесно да се ради о истој личности о којој пише Велимировић, али да је он или Јастребов, или само предање дало два имена – Максим и Милош. У једном од својих објављених тексто-

нестало је и православља у Гори али не и језика српског. По причању тада је био митрополит Јоаникије који је седео у Новом Пазару.

Бр. 21. поп Милош Велимировић

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – REFERENCE LIST

- Велимировић М., *Манастир Високи Дечани, њихов просветни утицај у Подримљу, Полимљу и Зетци*, Просветни гласник 1897, 113–114.
- Веселиновић М., *Мелетије, митрополит рашко-призренски и скендеријски (1854–1895)*, Годишњица Николе Чупића књ. 22 (1903), 274–311.
- Јастребов И., *Податци за историју српске цркве из њеничког записе*, Београд 1879.
- Јастребов И., *Синан-паша и Кукли-бег. Белешке из Сигаре Србије њовом књижице њроф. Срећковића*, ГСУД 43 (1876), 1–51.
- Јастребов И., *Сигара Србија и Албанија*, приредио Б. Челиковић, Београд 2018.
- Јокановић Б., *Крстојом, њером и мачем, свешћенство у служби своје народу*, Цетиње 1999.
- Календар са шематизмом Краљевине Србије* (1883. и 1914).
- Костић П., *Листићи из даље и ближе њрошлости*, приредили А. Новаков, У. Шешум, Нови Сад – Призрен, 2017.
- Костић П. [В. Трпић], *Милош С. Милојевић у Призрену и његовој околини*, Београд 1880.
- Костић И., *Црквени животи њравославних Срба у Призрену и његовој околини у 19. веку (са усјоменама њисца)*, Београд 1928.
- Милојевић М., *Путојис дела Праве (Сигаре) Србије*, књ. 3, Београд 1874.
- Нушић Б., *С. Косова на сиње море: белешке с њуја кроз Арбанасе 1894. године*, Коло, књижевни и научни лист, књ. 3/10 (1902), 718–723.
- Подрима, из сиса њроје Милоша Велимировића*, приредио У. Шешум, Мешовита грађа 41 (2020), 127–156.
- Радосављевић Н., *Црквене њриликe у Сигарој Србији од укидања њећке њањријаршије до Велике источно кризе (1868–1878)*, in: *Историја и значај Призренске богословије*, ed. С. Недељковић, Ниш 2013, 9–27.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 12, Београд 1984.
- Срећковић П., *Владике фанариоти Рашко-призренске еѡархије од 1818–1854. год, њо неиздајим документиима*, Београд 1881.
- Хаѡивасиљевић Ј., *Покреј Срба и Бугара у Турској њосле српско њурских рајова 1876–1878*, Браство 12–13 (1908), 200–252.
- Skok P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, knj. 1, a-j, Zagreb 1971.*

ва Милош Велимировић је јасно и детаљно описао улогу Милоша Брођанина. Према том тексту стари Милош, потпуно неписмен, позивао је преостале православце у Броду на литургију, на коју су били обавезни да од својих кућа донесу свеће. Када би свеће догореле служба се прекидала. Затим би од два хлеба и врча вина на црквеним вратима давао Брођанима као анафору

смесу на качишицу. Велимировић је јасно нагласио да је Милош Брођанин био један од оних „који су сами себе оглашавали за вршиоце дужности свештених обреда“. Јастребов, *Синан-паша и Кукли-бег*, 50–51; М. Велимировић, *Манастир Високи Дечани, њихов просветни утицај у Подримљу, Полимљу и Зетци*, Просветни гласник 1897, 113–114.

ON THE URBAN AND RURAL CLERGY OF PRIZREN BY MILOŠ
VELIMIROVIĆ

The paper presents the edited text of the manuscript by *protoiereus* Miloš Velimirović, kept in the SASA Archive, in which Velimirović recounted, from memory, the account of Vasilije Podgoričanin, a long-serving Prizren priest, about the metropolitans of Raška-Prizren and parish priests of Gora, Sirinić, and Sredačka župa. Without a critical apparatus, the manuscript was of little use to scholars, and, therefore, it was decided to collate, in a critical apparatus, all existing information contained in the sources and literature on the clergy of Prizren, Sredska, Gora, and Sirinić in the first seven decades of the nineteenth century and create a foundation for future research.

Keywords: Old Serbia, Old Serbia, Metropolitanate of Raška-Prizren, Prizren, Me-tohija, Gora, Sirinić

The paper presents the edited text of the manuscript by *protoiereus* Miloš Velimirović, kept in the SASA Archive, in which Velimirović recounted, from memory, the account of Vasilije Podgoričanin, a long-serving Prizren priest, about the metropolitans of Raška-Prizren and parish priests of Gora, Sirinić, and Sredačka župa. The edited manuscript is a collection of anecdotes about the priests and metropolitans of Raška-Prizren in the first and the beginning of the second half of the nineteenth century. Without a critical apparatus, the manuscript was of little use to scholars, and, therefore, it was decided to collate, in a critical apparatus, all existing information contained in the sources and literature on the clergy of Prizren, Sredska, Gora, and Sirinić in the first seven decades of the nineteenth century and create a foundation for future research. The scarcity of historical sources on the spiritual life of this part of Old Serbia in the first half and the early decades of the second half of the nineteenth century makes this manuscript an important source, and its publishing much needed.